

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

8 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Monika Koba (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Marta Romańska (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 8 lutego 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej syndyka masy upadłości Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
z 28 kwietnia 2021 r., I ACa 39/21,
w sprawie z powództwa syndyka masy upadłości Bank spółki akcyjnej
w W.
przeciwko C. K.
o zapłatę,

oddala skargę kasacyjną.

[SOP]

UZASADNIENIE

Powód Bank Spółka Akcyjna w W. wniósł o zasądzenie od C.K. kwoty 357.540,36 zł z odsetkami umownymi 7,48% rocznie, lecz nie więcej niż czterokrotność stopy lombardowej, od 31 grudnia 2015 r., tytułem zwrotu niespłaconego kapitału z umowy kredytu, którą wypowiedział oraz kwoty 18.662,79 zł

tytułem odsetek karnych przewidzianych umową z odsetkami ustawowymi od wniesienia pozwu.

Pozwana C.K. wniosła o oddalenie powództwa, zarzucając, że umowa kredytu zawiera postanowienia uznane przez UOKiK za niedozwolone, a są nimi klauzule indeksacyjne oraz klauzule pozwalające bankowi na kilkakrotne przeliczanie rat kapitału i naliczanie zawyżonych odsetek. Podała, że płaci powodowi kwoty po 500 - 1000 zł miesięcznie, gdyż uważa, że powinna zwrócić kwotę kapitału kredytu.

Powód cofnął pozew ze zrzeczeniem się roszczenia o kwotę 12.100 zł, a postanowieniem z 14 sierpnia 2017 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie umorzył w tym zakresie postępowanie. Oświadczeniem z 3 kwietnia 2018 r. powód cofnął pozew ze zrzeczeniem się roszczenia o kwotę 20.752,97 zł. W wyroku z 30 października 2020 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie umorzył postępowanie o tę część roszczenia i oddalił powództwo w pozostałym zakresie.

Sąd Okręgowy ustalił, że 13 listopada 2007 r. powód zawarł z pozwaną jako konsumentką umowę kredytu w kwocie 212.619,34 zł indeksowanego do franka szwajcarskiego (CNF) i zabezpieczonego hipotecznie. Kwota środków wypłaconych w każdej transzy kredytu podlegała przeliczeniu do CHF według kursu kupna walut określonego w tabeli kursów powoda, obowiązującego w dniu uruchomienia środków. Rzeczywista wysokość kredytu w walucie indeksacji miała być określona po wypłacie ostatniej transzy.

Z kwoty kredytu kwota 81.000 zł przeznaczone było na spłatę kredytu hipotecznego w banku spółdzielczym, kwota 118.000 zł na pokrycie części kosztów budowy domu mieszkalnego, kwota 4.252,39 zł na uiszczenie składki z tytułu ubezpieczenia od ryzyka utraty wartości nieruchomości, kwota 8.504,77 zł na pokrycie składek ubezpieczeniowych z tytułu ubezpieczenia na wypadek śmierci lub trwałej niezdolności do pracy przez okres pierwszych dwóch lat kredytowania, kwota 224,32 zł na uiszczenie kosztów związanych z ustanowieniem hipoteki zabezpieczającej spłatę kredytu, kwota 637,86 zł na uiszczenie składki z tytułu ubezpieczenia na wypadek odmowy ustanowienia hipoteki.

Pozwana oświadczyła, że jest świadoma ryzyka związanego ze zmianą kursu waluty indeksacyjnej w stosunku do złotego w całym okresie kredytowania i je

akceptuje. Postanowienia umowy nie były z pozwaną indywidualnie ustalane i pozwana nie miała na nie wpływu.

Kredyt podlegał spłacie w 264 miesięcznych równych ratach kapitałowo – odsetkowych, a ich rzeczywistą wysokość określał harmonogram spłat, który pozwana miała otrzymać po wypłacie każdej transzy kredytu lub po zmianie oprocentowania, każdorazowo na 24 miesiące. Wysokość jej zobowiązania oznaczona była jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w CHF po jej przeliczeniu według kursu sprzedaży walut określonego w tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych, obowiązującego w dniu spłaty. Tabelę przygotowywała merytoryczna komórka powoda na podstawie kursów CHF na rynku międzybankowym, po ogłoszeniu kursów średnich przez Narodowy Bank Polski (NBP), o godz. 16:00 każdego dnia roboczego. Tabela obowiązywała przez cały następny dzień roboczy.

Oprocentowanie kredytu w umowie określono jako zmienne, ustalane jako suma obowiązującej stawki CHF i stałej marży banku wynoszącej 2,05%. W dniu zawarcia umowy wynosiło ono 4,89% w skali roku. Na pisemny wniosek pozwanej, po pozytywnej weryfikacji jej zdolności kredytowej, powód mógł przewalutować kredyt na niepodlegający waloryzacji złotowy, a na potrzeby tej operacji kurs sprzedaży CHF ustalany był zgodnie z obowiązującą w banku w dniu przewalutowania tabelą kursów walut.

Zabezpieczeniem kredytu była hipoteka kaucyjna w wysokości 170 % wartości kredytu oraz pakietowe ubezpieczenie na wypadek odmowy jej ustanowienia, cesja na rzecz banku praw z umowy ubezpieczenia lokalu mieszkalnego od zdarzeń losowych, weksel *in blanco*, ubezpieczenie od ryzyka utraty wartości nieruchomości, ubezpieczenie spłaty kredytu na wypadek śmierci lub trwałej niezdolności do pracy.

W razie powstania zadłużenia przeterminowanego powód mógł naliczać odsetki karne w wysokości podwójnego oprocentowania umownego. Wymagalne zadłużenie w następnym dniu po terminie wypowiedzenia miał przewalutować na złote z zastosowaniem kursu sprzedaży dewiz określonego w tabeli kursów.

Powód mógł rozwiązać umowę kredytu z zachowaniem 30-dniowego okresu wypowiedzenia lub w terminie 7 dni w razie zagrożenia upadłością pozwanej

w przypadku niespłacenia przez nią w wyznaczonym terminie dwóch kolejnych rat odsetkowych, kapitałowo-odsetkowych lub skierowania egzekucji do nieruchomości stanowiącej zabezpieczenie kredytu. W razie niespłacenia całego zadłużenia w terminie, powodowi należały się odsetki za czas korzystania z kredytu.

W sprawach nieuregulowanych w umowie kredytowej zastosowanie znajdował Regulamin Produktu Kredyt [...].

Pozwana została poinformowana o ryzyku wynikającym z wahan kursu CHF, niemniej kierowała się sugestią pracownika banku, że do tej pory wahania te były niewielkie, a CHF jest walutą stabilną. Wiedziała, że wybrany przez nią produkt banku cieszył się dużym powodzeniem wśród innych kredytobiorców, w tym jej znajomych.

Zgodnie z wnioskami o wypłatę oraz dyspozycjami uruchomienia kredytu bank wypłacił pozwanej w IV transzach w okresie od 20 listopada 2007 r. do 30 października 2008 r. kwotę 212.619,35 zł, stanowiącą według tabeli kursu walut równowartość 99.800,99 CHF.

Początkowo kredyt był przez powódkę regularnie spłacany. W okresie od 2007 r. do 2016 r. powódka wpłaciła z tego tytułu łącznie kwotę 156.317,47 zł. Problemy ze spłatą powstały w momencie wzrostu kursu CHF. Strony aneksowały umowę kredytową 8 grudnia 2009 r., 31 marca 2014 r. oraz 14 października 2014 r. W pierwszym aneksie przyjęły, że „wysokość zobowiązania będzie ustalana jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w CHF po jej przeliczeniu według kursu sprzedaży walut ustalonego przez NBP”. Kolejne aneksy dotyczyły udzielenia pozwanej karencji/prolongaty w spłacie kredytu w związku ze znacznym wzrostem kursu CHF, o co pozwana występowała w latach 2010-2014. Powód kilkakrotnie udzielił pozwanej karencji w spłacie kredytu. Pismem z 3 lutego 2015 r. powód wezwał pozwaną do zapłaty zaległości w spłacie kredytu pod rygorem wypowiedzenia umowy i 10 marca 2015 r. wypowiedział umowę, z zachowaniem trzydziestodniowego okresu wypowiedzenia. Oświadczenie odebrała siostrzenica pozwanej 18 marca 2015 r.

Powód sporządził wyciąg z ksiąg bankowych, w którym stwierdził, że pozwana z tytułu umowy kredytu ma mu zapłacić według stanu na dzień 30 grudnia 2015 r. kwotę 376.203,15 zł, na którą składało się: 357.540,36 zł z tytułu kapitału kredytu, 18.662,79 zł z tytułu odsetek umownych naliczonych od kwoty kapitału kredytu

w wysokości 7,48% za okres od 1 kwietnia 2015 r. do 30 grudnia 2015 r.

Po wypowiedzeniu umowy powódka w dalszym ciągu spłacała raty kredytu w wysokości średnio około 1000 - 1600 zł miesięcznie, a później po 1000 - 500 zł miesięcznie.

Wysokość zadłużenia pozwanej na dzień wypowiedzenia umowy (20 kwietnia 2015 r.) – przy założeniu, że wysokość zobowiązania z tytułu rat ustalana byłaby według zmiennego kursu kupna CHF określanego przez bank, z uwzględnieniem zmian dokonanych aneksami – wynosi 79.909,48 CHF pozostałego do spłaty kapitału, odpowiadającego kwocie 320.165,31 zł oraz 709,50 CHF tytułem odsetek, co po przewalutowaniu wynosi 11.896,92 zł.

Wysokość zadłużenia pozwanej na dzień wypowiedzenia umowy (20 kwietnia 2015 r.) – przy założeniu, że wysokość zobowiązania z tytułu rat kredytu ustalana byłaby jako równowartość wymagalnej spłaty w CHF po jej przeliczeniu na PLN według stałego kursu kupna zastosowanego przez bank w dniu uruchomienia kredytu - 2,1550 – wynosi 53.258,22 CHF pozostałego do spłaty kapitału, odpowiadającego kwocie 137.656,96 zł oraz kwotę 567,15 CHF tytułem odsetek, co po przewalutowaniu wynosi 1.653,09 zł.

Wysokość zadłużenia pozwanej na dzień wypowiedzenia umowy (20 kwietnia 2015 r.) – przy założeniu, że wysokość zobowiązania z tytułu rat ustalana byłaby jako równowartość wymagalnej spłaty w CHF po jej przeliczeniu według średniego kursu NBP obowiązującego w terminie płatności poszczególnych rat i przy założeniu, że wysokość zobowiązania kredytu i wysokość rat kredytowych została w dniu wypłaty przeliczona na CHF według średniego kursu NBP – wynosi 37.022,30 CHF (22.258,38 CHF - kapitał, 14.648,06 CHF - odsetki), co odpowiada kwocie 293.277,51 zł kapitału oraz kwocie 10.477,88 zł odsetek.

Wysokość zadłużenia pozwanej w okresie od uruchomienia kredytu (20 listopada 2007 r.) do ostatniej wpłaty na poczet rat (15 listopada 2018 r.), przy uwzględnieniu kursu kupna CHF ustalonego przez bank na dzień spłaty poszczególnych rat kredytu wynosi 36.313,89 CHF (21.296,98 CHF - kapitał, 14.902,00 CHF - odsetki), co odpowiada kwocie 268.377,51 zł kapitału oraz kwocie 87.234,50 zł odsetek.

Wysokość zadłużenia pozwanej bez uwzględnienia indeksacji do CHF na dzień wypowiedzenia umowy (10 marca 2015 r.) wynosi 152.062,14 zł. Wysokość zadłużenia bez uwzględnienia indeksacji do waluty CHF na dzień złożenia pozwu w niniejszej sprawie (4 stycznia 2016 r.) wynosi 159.493,61 zł.

Bank Spółka Akcyjna w W. jest następcą prawnym X. S.A w Y. [...] w zakresie zawartej z pozwaną umowy.

Sąd Okręgowy uznał, że zawarta przez strony umowa kredytu złotowego waloryzowanego kursem CHF spełnia ustalone w art. 69 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (Dz.U. z 2023 r., poz. 2488; dalej – pr. bank.) dla umowy kredytu, a jej treść została ukształtowana przez strony z zachowaniem zasad wynikających z art. 353¹ k.c. Umowa zawiera jednak klauzule abuzywne (art. 353¹ k.c. jak i art. 385¹ §1 k.c.). Niedozwolone są klauzule zawarte w: (a) § 9 ust. 2 umowy, zgodnie z którym: „W dniu wypłaty kredytu lub każdej transzy kredytu kwota wypłaconych środków będzie przeliczana do CHF według kursu kupna walut określonego w tabeli kursów obowiązującego w dniu uruchomienia środków.”, (b) § 10 ust. 3 umowy, zgodnie z którym: „Wysokość zobowiązania będzie ustalana jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w CHF po jej przeliczeniu według kursu sprzedaży walut określonego w bankowej tabeli kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut obcych do CHF obowiązującego w dniu spłaty.”; (c) § 19 ust. 5 Regulaminu produktu „Kredyt hipoteczny [...]”, zgodnie z którym: w przypadku kredytu indeksowanego w walucie obcej, kwota raty spłaty obliczona jest według kursu sprzedaży dewiz obowiązującego w banku na podstawie obowiązującej w banku tabeli kursów z dnia wpływu środków”; (d) § 6 ust. 1 umowy, zgodnie z którym: „bankowa tabela kursów walut dla kredytów dewizowych oraz indeksowanych kursem walut, zwana tabelą kursów - sporządzana przez merytoryczną komórkę banku na podstawie kursów obowiązujących na rynku międzybankowym w chwili sporządzania tabeli i po ogłoszeniu kursów średnich przez NBP, tabela sporządzana jest o godz. 16.00 każdego dnia roboczego i obowiązuje przez cały następny dzień roboczy”. Ich wprowadzenie do umowy powoduje jej nieważność w konsekwencji narzucenia przez bank sposobu ustalenia mechanizmu indeksacji świadczenia wypłacanego pozwanej jako kredytobiorcy i świadczeń należnych od niej tytułem comiesięcznych rat, w tym zapewnienia sobie przez bank

możliwości zupełnie dowolnego ustalania kwot podlegających wypłacie i spłacie. Zróżnicowanie przez bank kursu kupna i sprzedaży CHF stosowanego do określenia wysokości kapitału kredytu i wysokości rat podlegających spłacie jest sprzeczne z dobrymi obyczajami, a równocześnie rażąco narusza interesy pozwanej. O tym, że bank będzie stosował *spread* walutowy pozwana musiała wnioskować w drodze wykładni umowy, gdyż informacje w warunkach umowy o stosowanych przez bank marżach powiększających kurs dewiz są rozproszone i enigmatyczne. Obowiązkiem banku było skonstruowanie wzorca tak, by jego postanowienia były jednoznaczne i zrozumiałe dla przeciętnego klienta, a przy tym możliwe przez niego do zweryfikowania. Uprawnienie banku do określania wysokości kursu sprzedaży CHF nie jest w umowie w żaden sposób formalnie ograniczone, gdyż wysokość kursu ustalonego przez bank nie musi pozostawać w określonej relacji do średniego kursu NBP lub kursu ukształtowanego przez rynek walutowy.

Powód nie wykazał, że pozwanej wytłumaczone zostały mechanizmy ustalania kursów walut na potrzeby przeliczania świadczeń przewidzianych umową ani także zakres ryzyka, które będzie ją obciążało na mocy umowy. Przeciwnie, pozwana była zapewniana, że oferowany jej kredyt jest bezpieczny, najkorzystniejszy na rynku, wybierany powszechnie przez kredytobiorców. Pozwanej nie przedstawiono symulacji objaśniającej jak mogło wzrastać jej zobowiązanie z umowy w razie znacznego wzrostu kursu waluty indeksacji. Złożenie oświadczenia o znajomości ryzyka walutowego wynikającego z konstrukcji umowy było traktowane jako konieczna formalność, bez dopełnienia której nie doszłoby do jej zawarcia.

Postanowienia umowy znacząco odbiegają od sprawiedliwego wyważenia praw i obowiązków stron, a działanie powoda godzi w równowagę kontraktową stron umowy. Sprzeczne z dobrymi obyczajami są działania wykorzystujące niewiedzę, brak doświadczenia konsumenta, naruszenie równorzędności stron umowy, dezinformacja, wywołanie błędnego przekonania konsumenta co do cech produktu lub jego naiwność. Są to działania nieuczciwe, nierzetelne.

Sąd Okręgowy odwołał się do wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 3 października 2019 r., C-260/18 i stwierdził, że art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach

konsumenckich (Dz.Urz.UE.L z 1993 r., Nr 95, s. 29) należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie temu, aby sąd krajowy, po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru niektórych warunków umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i oprocentowanego według stopy procentowej bezpośrednio powiązanej ze stopą międzybankową danej waluty, przyjął, zgodnie z prawem krajowym, że ta umowa nie może nadal obowiązywać bez takich warunków z tego powodu, że ich usunięcie spowodowałoby zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy; art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że z jednej strony skutki dla sytuacji konsumenta wynikające z unieważnienia całości umowy, takie jak te, o których mowa w wyroku z 30 kwietnia 2014 r., *Kasler i Kaslerne Rabai* (0326/13, EU:C:2014:282), należy oceniać w świetle okoliczności istniejących lub możliwych do przewidzenia w chwili zaistnienia sporu, a z drugiej strony, do celów tej oceny decydująca jest wola wyrażona przez konsumenta w tym względzie; art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie wypełnieniu luk w umowie, spowodowanych usunięciem z niej nieuczciwych warunków, które się w niej znajdowały, wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym, przewidujących, że skutki wyrażone w treści czynności prawnej są uzupełniane w szczególności przez skutki wynikające z zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów, które nie stanowią przepisów dyspozytywnych lub przepisów mających zastosowanie, jeżeli strony umowy wyrażą na to zgodę; art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie utrzymywaniu w umowie nieuczciwych warunków, jeżeli ich usunięcie prowadziłoby do unieważnienia tej umowy, a sąd stoi na stanowisku, że takie unieważnienie wywołałoby niekorzystne skutki dla konsumenta, gdyby ten ostatni nie wyraził zgody na takie utrzymanie w mocy.

Postanowienia uznane za abuzywne zostały przez Sąd Okręgowy zakwalifikowane jako odnoszące się do głównych świadczeń stron. Bez przeprowadzenia przeliczeń wynikających z indeksacji nie doszłoby do ustalenia wysokości kapitału podlegającego spłacie (wyrażonego w walucie obcej), ani do ustalenia wysokości odsetek, które zobowiązany jest zapłacić kredytobiorca, skoro odsetki te naliczane są od kwoty wyrażonej w walucie obcej. Skoro aktualnie postanowienia dotyczące indeksacji stanowią *essentialia negotii* umowy kredytu

indeksowanego, to również przed datą uregulowania tego typu umowy należy traktować je jako konstytutywne dla niej, a więc określające główne świadczenia stron. W konsekwencji uznania powyższych głównych postanowień umownych za niedozwolone Sąd Okręgowy uznał umowę za nieważną w całości. W systemie prawnym w dniu zawarcia umowy nie istniały takie dostatecznie szczegółowe postanowienia dyspozytywne, którymi można by zastąpić postanowienia umowy uznane za abuzywne (wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18).

Roszczenie powoda wywodzone z umowy zostało zatem przez Sąd Okręgowy oddalone.

Wyrokiem z 28 kwietnia 2021 r. Sąd Apelacyjny w Szczecinie oddalił apelację powoda od wyroku Sądu Okręgowego. Sąd Apelacyjny zaakceptował ustalenia faktyczne i ocenę prawną sprawy przedstawioną przez Sąd Okręgowy.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego z 28 kwietnia 2021 r. powód zarzucił, że orzeczenie to zostało wydane z naruszeniem prawa materialnego, tj.: - art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 58 § 1 k.c. przez błędną wykładnię i uznanie, że skutkiem stwierdzenia abuzywności postanowień indeksacyjnych jest niemożność dalszego obowiązywania umowy w ustalonym przez strony kształcie, czyli jej nieważność, podczas gdy taka sankcja nie została przewidziana w art. 385¹ § 1 k.c.; - art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z 385¹ § 1 k.c. przez błędną wykładnię i przyjęcie, że za abuzywne należy uznać całe postanowienia § 9 ust. 2 i § 10 ust. 3 umowy, podczas gdy za abuzywne może być uznane co najwyżej samo odesłanie do bankowych tabel kursowych; - art. 385² k.c. przez błędną wykładnię i przyjęcie, że na ocenę zgodności postanowień umowy z dobrymi obyczajami nie mają wpływu korzyści osiągnięte przez kredytobiorcę wynikające z zawarcia umowy w postaci obniżonego kosztu odsetkowego kredytu indeksowanego w porównaniu do kredytu złotowego oraz okoliczność, że kredytobiorca był świadomy ryzyka walutowego związanego z zaciągnięciem kredytu indeksowanego do waluty obcej; - art. 358 § 2 k.c. i art. 41 prawa wekslowego przez ich niezastosowanie do umowy, co realizowałoby postulat utrzymania umowy w kształcie nienaruszającym Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1011 z 8 czerwca 2016 r. w sprawie indeksów stosowanych jako wskaźniki referencyjne w instrumentach finansowych i umowach

finansowych lub do pomiaru wyników funduszu inwestycyjnego i zmieniające dyrektywy 2008/48/WE i 2014/17/UE; - art. 385¹ § 1 i 2 k.c. przez błędne zastosowanie, gdyż pozwana nie została należycie poinformowana o konsekwencjach prawnych, jakie może pociągać za sobą bezskuteczność niedozwolonego postanowienia umownego.

Powód wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu. W związku z ogłoszeniem upadłości powoda w jego miejsce w postępowaniu wstąpił syndyk masy upadłości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Oceny, czy postanowienie umowne jest niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Wykładnia językowa art. 385¹ § 1 zdanie pierwsze k.c. nie daje podstaw do przyjęcia, że w ramach oceny abuzywności postanowienia istotny jest sposób jego stosowania przez przedsiębiorcę. Decydujące znaczenie ma nie to, w jaki sposób przedsiębiorca stosuje postanowienie i dla kogo jest to korzystne, lecz to, w jaki sposób postanowienie kształtuje prawa i obowiązki konsumenta. Przedmiotem oceny jest przy tym samo postanowienie, a więc wyrażona w określonej formie (przeważnie słownej) treść normatywna, tzn. norma lub jej element określający prawa lub obowiązki stron (zob. uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15, OSNC 2016, nr 4, poz. 40), a jej punktem odniesienia – sposób oddziaływania postanowienia na prawa i obowiązki konsumenta. Samo postanowienie może bezpośrednio kształtować prawa i obowiązki tylko w sensie normatywnym, wpływając na zakres i strukturę praw lub obowiązków stron. Taka interpretacja pozostaje w zgodzie z powszechnie akceptowanym poglądem, że art. 385¹ § 1 k.c. jest instrumentem kontroli treści umowy (stosunku prawnego). To, w jaki sposób postanowienie jest stosowane, jest kwestią odrębną, do której art. 385¹ § 1 zdanie pierwsze k.c. wprost się nie odnosi (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Sankcje będące konsekwencją abuzywności postanowień umownych działają ze skutkiem *ex tunc*, co

oznacza, że zdarzenia o charakterze następczym w stosunku do daty zawarcia umowy zawierającej klauzulę abuzywną pozostają bez znaczenia dla takiego charakteru tych postanowień umownych (wyjątek stanowi wola konsumenta). O tym, czy umowa zawarta na czas kilkudziesięciu lat jest korzystna lub niekorzystna dla konsumenta nie można wnioskować po zestawieniu jej treści z umowami tego samego rodzaju statystycznie najczęściej zawieranymi w tym samym czasie i z ograniczeniem się do oceny oddziaływania postanowień umowy na sytuację jej stron w realiach rynkowych, w jakich była zawarta. Jeżeli umowa, której wzorzec podlega badaniu pod kątem abuzywności ma kształtować rozciągnięty w czasie stosunek prawny między stronami, to przy ocenie, czy postanowienia wzorca umowy są uczciwe w stosunku do konsumenta należy uwzględnić nie tylko okoliczności istniejące w chwili jego zastosowania w tekście umowy, lecz i te, które mogą ujawnić się w przyszłości, gdy strony będzie wiązał stosunek prawny ustalony według wzorca, w tym i prawdopodobne ryzyka gospodarcze oraz społeczne mogące wpływać na sytuację jej stron. Ryzyka te powinny być zidentyfikowane, a skutki ich ziszczenia się rozłożone pomiędzy obie strony umowy.

Zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 385² k.c. został przez powoda sformułowany w kontekście niemającego potwierdzenia w ustaleniach faktycznych twierdzenia, że pozwana miała świadomość ryzyka walutowego, jakie wiązało się z zawarciem umowy kredytu indeksowanego do CHF. W orzecznictwie przyjęto jednak, że w celu zrealizowania przez bank obowiązków informacyjnych co do ryzyka walutowego i kursowego, które wiąże się dla konsumenta z zawarciem umów kredytowych indeksowanych do waluty obcej (denominowanych w walucie obcej) nie jest wystarczające wskazanie w umowie, że ryzyko związane ze zmianą kursu waluty ponosi kredytobiorca, oraz odebranie od niego oświadczenia, zawartego we wniosku o udzielenie kredytu, o standardowej treści, iż został poinformowany o ponoszeniu ryzyka wynikającego ze zmiany kursu waluty oraz przyjął do wiadomości i akceptuje to ryzyko. Istnieje obowiązek ostrzegawczy instytucji finansowej, która oferując kredyt powiązany z walutą obcą kredytobiorcy, niejednokrotnie takiemu, który nie ma zdolności kredytowej do zaciągnięcia kredytu złotowego, powinna dołożyć szczególnej staranności w zakresie wyraźnego zidentyfikowania zagrożeń wiążących się z takim produktem finansowym. Zachowanie informacyjne banku

powinno polegać na poinformowaniu klienta o zakresie ryzyka kursowego w sposób jednoznaczny i zrozumiale unaoczniający konsumentowi mającemu zwykle elementarną znajomość rynku finansowego, że zaciągnięcie tego rodzaju kredytu jest bardzo ryzykowne, a efektem może być obowiązek zwrotu wielokrotnie wyższej od pożyczonej mimo dokonywania regularnych spłat (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 14 marca 2019 r., C-118/17, pkt 35; wyrok Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, OSP 2021, nr 2, poz. 7). Tak rozumianego obowiązku informacyjnego powód w stosunku do pozwanej nie zrealizował.

Sądy *meriti* jako abuzywne oceniły postanowienia § 9 ust. 2, § 10 ust. 3, §6 ust. 1 umowy i § 18 ust. 5 regulaminu, do którego umowa odsyła. W judykaturze Sądu Najwyższego obecnie dominuje pogląd, ukształtowany pod wpływem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE, że jeżeli eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji regulacji umownej, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć treści praw i obowiązków stron, to nie można przyjąć, iż strony pozostają związane pozostałą częścią umowy. Koresponduje to z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13, który przewiduje, że nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22).

W wyroku z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, Trybunał Sprawiedliwości UE orzekł, że wykładni art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 należy dokonywać w ten sposób, że z jednej strony nie stoją one na przeszkodzie temu, by sąd krajowy usunął jedynie nieuczciwy element warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, w wypadku gdy odstraszający cel tej dyrektywy jest realizowany przez krajowe przepisy ustawowe regulujące korzystanie z niego, o ile element ten stanowi odrębne zobowiązanie umowne, które może być przedmiotem indywidualnej kontroli pod kątem nieuczciwego charakteru. Z drugiej strony przepisy te stoją na przeszkodzie temu, by sąd odsyłający usunął jedynie nieuczciwy element warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, jeżeli takie usunięcie sprowadzałoby się do zmiany treści tego warunku poprzez zmianę jego istoty.

Wyeleminowanie z łączącej strony umowy abuzywnych postanowień umownych rodzi konieczność dokonania oceny, czy umowa w pozostałym zakresie jest możliwa do utrzymania. Sądy *meriti* rozważyły tę kwestię i uznały, że obowiązywanie umowy po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków nie jest możliwe, co przemawia za opowiedzeniem się o jej nieważności (tak też wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18). Wyeleminowanie abuzywnych klauzul przeliczeniowych nie prowadzi do utrzymania w mocy kredytu indeksowanego kursem CHF jako kredytu złotowego oprocentowanego według stawki LIBOR. Brak także podstaw do zastąpienia stawki oprocentowania LIBOR stawką WIBOR (wyroki Sądu Najwyższego z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22). W wyroku z 6 marca 2019 r. (C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporación Bancaria SA i Bankia SA, pkt 54) Trybunał Sprawiedliwości UE wykluczył, aby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach, na przykład przez odwołanie się do kursu walut stosowanego przez NBP. W orzecznictwie szeroko wypowiedziano się również o niemożności uzupełnienia postanowień umownych normami zawartymi w przepisach wskazanych przez powodów, w tym także stosowania przy zastosowaniu art. 358 § 2 k.c. i art. 41 prawa wekslowego (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 19 maja 2022 r., II CSKP 797/22).

W razie stwierdzenia abuzywności klauzuli ryzyka walutowego i klauzul przeliczeniowych utrzymanie umowy nie jest możliwe z prawnego punktu widzenia. Jest tak zwłaszcza wówczas, gdy unieważnienie tych klauzul doprowadziłoby nie tylko do zniesienia mechanizmu indeksacji oraz różnic kursów walutowych, ale również – pośrednio – do zaniknięcia ryzyka kursowego, które jest bezpośrednio związane z indeksacją kredytu do waluty. W konsekwencji art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13 nie stoi na przeszkodzie temu, aby sąd krajowy, po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru niektórych warunków umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i oprocentowanego według stopy procentowej bezpośrednio powiązanej ze stopą międzybankową danej waluty, przyjął, zgodnie z prawem krajowym, że ta umowa nie może nadal obowiązywać bez takich warunków z tego powodu, iż ich usunięcie spowodowałoby zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy (zob. wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z 14 marca 2019 r., C-118/17, pkt 52; z 5 czerwca

2019 r., C-38/17, pkt 43; z 3 października 2019 r., C-260-18, pkt 44 i 45; wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/19).

Pozwana konsekwentnie podtrzymywała stanowisko o abuzywności § 9 ust. 2, § 10 ust. 3, § 6 ust. 1 umowy i § 18 ust. 5 regulaminu. Kwestionowała przy tym możliwość rozliczenia się z powodem na podstawie umowy, co oznacza, że liczyła na zastosowanie sankcji nieważności w stosunku do umowy, dostrzegała przy tym ciążący na niej obowiązek zwrócenia bankowi udostępnionego jej kapitału. Taka postawa świadczy o tym, że pozwana prowadziła proces i składała w nim oświadczenia ze świadomością konsekwencji, jakie mogą z nich wyniknąć. Nie można zatem podzielić zarzutu skarżącego, jakoby stanowisko procesowe pozwanej wynikało z nienależytego poinformowania jej o skutkach braku akceptacji dla związania abuzywnymi postanowieniami umowy, co miałoby prowadzić do naruszenia art. 385¹ § 1 i 2 k.c.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398¹⁴, orzeczono jak w sentencji.

A.W.

[ms]